

Тамара Турбаніст

заступник генерального директора з наукової роботи НБУ для дітей

Думай «майбутнє» — роби сьогодні

Під таким гаслом з 30 березня по 1 квітня 2007 року в шведському місті Вісбі проходила міжнародна конференція, організована за ініціативи Міністерства закордонних справ Швеції як члена Консульства держав Балтійського регіону. Конференція проходила в Балтійському центрі письменників та перекладачів (директор Лена Пастернак) з метою сприяння розвитку дитячої культури в усіх державах цього регіону. У її роботі взяли участь 70 представників із 13 країн світу, а саме: Швеції, Ісландії, Німеччини, Латвії, Литви, Естонії, Польщі, України, Білорусі, Росії, Фінляндії, Норвегії та Данії.

Конференція проходила у формі пленарних засідань і семінарів, у ході яких обговорювалися актуальні для всіх присутніх питання: державна політика стосовно розвитку дитячої культури, залежність її перспектив від політичних цілей, специфічних міжнародних, національних, місцевих проблем; випуск художніх та драматичних видань для дітей; сприяння дитячому читанню шляхом створення та підтримки програм тощо. У своїх виступах представники Шведського консульства мистецтв К. Перссон і К. Реннерстедт зазначили, що робота конференції перш за все спрямована на обговорення питання щодо сприяння розвитку дитячої культури і культури для дітей, обмін інформацією та досвідом, зміцнення стосунків між країнами Балтійського регіону. І це не випадково, бо саме ці питання у Швеції були і залишаються серед основних питань державної ваги. Культуру в цілому і культуру для дітей зокрема тут вважають головними компонентами для представлення країни у світі. Переймаються у Швеції і проблемою самобутньої культурної спадщини, яка залишиться дітям, оскільки вона тісно пов'язана з національною ідентифікацією та духовними цінностями. І це незважаючи на те, що сьогодні Швеція — це високотехнічна країна, в якій виробляється значна частина всіх мобільних телефонів, існуючих в світі, яка за кількістю комп'ютерів, що доводиться на одного мешканця, є одною із країн-лідерів. Шведське суспільство серед пріоритетів культурної політики особливо виділяє сприяння розвитку читання дітей, їхніх творчих здібностей, забезпечення високоякісною культурою, більш широке впровадження естетичних дисциплін у шкільну програму. Тут можна провести паралель: у проекті Закону України «Про культуру» основними засадами державної політики у сфері культури є створення умов для доступності освіти у сфері культури для дітей; визначення естетичного виховання дітей пріоритетним напрямом розвитку культури.

Про дослідницьку роботу з проблеми доступності культури для дітей і молоді говорила К. Оландер — головний бібліотекар-координатор роботи бібліотек острова Готланд (м. Вісбі є адміністративним центром острова). За дорученням уряду в 2004 р. у Швеції досліджувалося це питання. Члени консультативних груп, що працювали по всій країні, відзначили, що культурі для дітей (музеї, театри, музичне, театральне мистецтво, книги) не приділяється належна увага, не всі діти мають рівні можливості на доступ до неї; всередині муніципалітетів країни ситуація доволі різна; немає підготовки бібліотекарів для роботи з дітьми. Своєрідним результатом цього дослідження стала думка, що суспільство процвітатиме, якщо забезпечить реальний місцевий культурний розвиток. Серед рекомендацій органам влади були такі: більш продумано і систематично вкладати кошти в культуру для дітей, розробити програму «Рукописання з культурою для дітей» аналогічну державній програмі «Рукописання зі спортом», утворити центр дитячої культури при Стокгольмському університеті.

Шведи вважають свою країну передовою у питаннях ставлення до дітей, але при цьому по-доброму заздять сусідній з ними Норвегії, в якій діє програма «Культурний рюкзак» для дітей від 6 до 16 років. Ця програма передбачає донесення усіх видів мистецтва до серця і розуму кожної дитини, поряд з цим ставиться за мету глибше ознайомлення і1079 з культурною спадщиною минулого для збереження, примноження і передачі її майбутнім поколінням. Фінансування програми забезпечено прибутками від національної лотереї. Стимулювання дітей до читання у рамках цієї

програми полягає в тому, що письменники здійснюють автомобільне турне школами, проводять різні заходи, зустрічаються з вчителями, дітьми, заохочуючи їх до читання. У період розробки програми «Культурний рюкзак» було виявлено, що в переважній більшості шкіл протягом року таких заходів було проведено кілька, в інших — не проведено жодного, а були такі, в яких вони проводяться не кожного року. Таким чином, письменники, школа і вчителі поєднують свої зусилля у пропаганді читання, аргументуючи свої доводи і тим, що це велика можливість розвивати граматику, мову, мислення, тобто, саме ті складові, які вирізняють людину мислячу і освічену. Про це розповідала у своєму виступі К. Свердрап, норвезька письменниця, вчитель у минулому.

Про роботу музеїв як важливої ланки культурної політики говорили директор Тартуського музею іграшки Т. Тумет (Естонія), науковець Полоцького дитячого музею А. Утачкіна (Білорусь) та директор музею сучасного мистецтва І. Браєнхольд Лундгаард (м. Луїзіана, Данія). Головна думка їхніх виступів базується на тому, що музей — це місце зустрічі людей різних поколінь, тому проведення різних сімейних творчих заходів у його стінах — явище досить поширене. Основним принципом музейної роботи у Данії можна назвати такий: у музеї кожна людина повинна почуватися одночасно і як вдома, і як у гостях. Освітній відділ музею м. Луїзіани проводить поглиблену роботу з дітьми щодо виховання їхніх естетичних смаків (наприклад, день одного експонату, роздуми вголос біля картини).

У Латвії набирає все більшої популярності проект «Дитяче журі», основною метою якого також є стимулювання дітей до читання. Влітку під час канікул дітям 1–2-х, 3–4-х, 5–7-х, 8–9-х класів пропонується прочитати і оцінити 6 книг із міжнародної підбірки, а про одну, яка справила незабутнє враження — написати твір. Таким чином дитяче журі і визначає найпопулярнішу книгу. Участь у цьому проекті залюбки беруть діти із 26 регіонів країни. Організатори запропонували дітям надіслати свої вислови про книгу, із майже 2000 висловлювань вони відібрали 50 кращих і надрукували їх на пластикових пакетах. Ось деякі з них: «Я + книга = друзі», «Я читаю — значить я живу», «Без книг — легше, але з ними мудріше», «Давай зустрінемося в бібліотеці», «Почитай книжку — комп'ютер почекає». Опікується цим проектом дитячий центр Національної бібліотеки Латвії. А ще досить цікаво і насичено проходить Фестиваль дитячого читання у рамках Латвійського книжкового ярмарку. Фахівці центру, а також 876 публічних бібліотек (при них функціонує 45 спеціалізованих відділів для дітей), однієї бібліотеки для дітей та 1060 шкільних бібліотек твердо переконані, що саме такі заходи сприяють пропаганді читання, особливо на місцях. З цим досвідом учасників конференції ознайомила директор центру С. Третьякова.

У сусідній з нами Польщі досить поширені програми читання в школах, дитячих садках, відповідно до яких тут діють клуби читання. Вчителів і вихователів, які працюють в рамках цих програм, додатково і поглиблено навчають тонкощам дитячої психології. Усю цю роботу ініціює і координує Дитячий фонд Польщі під девізом «Читайте дитині 20 хвилин щоденно» (перед нами виступала його виконавчий директор М. Чойнака). До участі у цих програмах активно долучаються відомі польські артисти, спортсмени, співаки, журналісти (як тут не згадати наш Фестиваль дитячого читання в рамках Національної книжкової ярмарки у Львові, ініційований Громадською організацією «Форум видавців», який також підтримують відомі і за межами України Р. Лижичко, С. Вакарчук, В. Кличко, М. і С. Дяченки та ін). Аналогом нашого Всеукраїнського тижня дитячої книги у Польщі є загальнонаціональний тиждень читання дітей. Не менш важливою для спеціалістів Дитячого фонду Польщі є реалізація проекту доставки книжок у неблагополучні райони за допомогою пересувних бібліотек (зокрема, туди де рівень безробіття є високим).

Про те коло питань, що були предметом обговорення та дискусій в ході семінарів, свідчить їхня проблематика: «Видання для дітей. Підходи та відношення до дитячої культури», «Культурна політика стосовно дитячої культури, культури для дітей та культури з дітьми», «Використовуємо слова. Дитяча література як робоча галузь — написання, переклад, важливе в літературі для розвитку дитячої мови», «Образи та слова. Фільм, комп'ютерна гра, мультфільм. Інтерпретація тексту через інші засоби інформації — конфлікт чи згода з оригінальним текстом», «Використовуємо драму. Драма для дітей».

Про роль бібліотеки для дітей як одного із центрів дитячої культури, концепцію видань для дітей та значення осмисленої ілюстрації, захист культурної спадщини, педагогічне бачення культури для дітей у ході відкритих дискусій говорили ми, українські учасники конференції: Т. Турбаніст — заступник генерального директора Національної бібліотеки України для дітей, В. Скарнь — професор, завідувача кафедрою Державної академії 1082 керівних кадрів культури і мистецтв, А. Бардашевська — директор Херсонської обласної бібліотеки для дітей, С. Усс — художник видавництва «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА».

Звертаю вашу увагу на той факт, що у скандинавських країнах, де немає самостійних бібліотек для дітей, питання заохочення, залучення дітей до читання ведуть шкільні бібліотеки, координуючи роботу з інституціями, що займаються проблемами дитинства. У Вісбі ми відвідали публічно-університетську бібліотеку, на першому поверсі якої розташовано дитячий відділ. Із 40 бібліотекарів, які тут працюють, один відповідає за роботу дитячого відділу.

Після повернення зі Швеції я натрапила на інформацію: «Серед багатих країн дітям краще живеться у Нідерландах, Швеції, Данії і Фінляндії. До такого висновку дійшли експерти Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ), вивчивши становище маленьких жителів 21 найбільш заможних країн світу, що входять в Організацію економічного співробітництва і розвитку. До показників порівняння входили матеріальне забезпечення, стан здоров'я і безпеки, рівень освіти, характер відносин із ровесниками і рідними. При цьому враховувались і оцінки дітей». І подумалось, що, дійсно, основою щоденної сьогоднішньої нашої роботи, націленої у майбутнє, є забезпечення дітям широкого доступу до світової та національної культурної спадщини, сприяння розвитку їхніх творчих здібностей.

